

βήχτηκε στην κάμαρά της με τη Στέλλα, να κοιμηθεί.

Ο Βαρνάς δὲ θύμωσε μὲ τὰ λόγια της. Δὲ θύμωνε πιά μ' ὅτι καὶ ἂν τοῦλεγε. Τῆκουγε ἀδιάφορος. Μοναχὰ αὐτὸ τὸ «γέρος» τὸν ἐνοχλοῦσε λίγο. Τί διὰ βολο! Εἰπὼν καὶ δὲν εἶτανε ἀκόμα σαρανταπέντε χρονῶνε, καὶ ἄλλοι στὴν ἡλικία του, ἐπειδὴ εἶχανε τὴν ἔξαρτίδα νὰ μὴν παντρευτοῦνε, κοκορεύονται ἀκόμα γιὰ γκαρσονάκια, καὶ αὐτὸς, γέρος πιά, καὶ ἄχρηστο δόρος τῆς γῆς; Κι ὅλη τὴν ὥρα, ὅσο πὺν νὰ τὸν πάρει ὁ ὕπνος, ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι του, μὲ τὰ μύτια στεινωμένα στὸ ταβάνι, ἔλεγε καὶ ξανάλεγε τὰ λόγια τῆς Ξανθίππης:

— Γέρος ἄνθρωπος ἐσύ....

Μπορεῖ νὰ εἶ δίκιο ἡ Ξανθίππη. Μπορεῖ καὶ νὰ γέρασε καὶ ὡς μὴν τὸβλεπε καὶ ὁ ἴδιος αὐτό... Κ' εἶται θάνα, θὰ γέρασε. Γιατί ἂ δὲ γερνοῦσε...

Καὶ τῷ ἄλλο πρωτῇ, σὶ ἀκρογιάλι του, ἀναθυμούμενος τὰ χτεσινοβραδινὰ καὶ ξαπλώνοντας κάτω, στὸ ἀνατομικὸ τραπέζι, ὅλη του τὴ ζωὴ, εἶπε:

— Εἶναι τραγικὸ, ἓνα παιδί ἀνυάλο καὶ ἄπειρο εἰκοσι χρονῶνε νὰ κανονίξει τὴ ζωὴ ἐνὸς ὄρμου ἀντρα!....

Καὶ συμπληρώνοντας τὴ σκέψη του αὐτῇ, ἔσκυψε καὶ εἶπε στὸν Κανελλή, πὺν καθότανε ξαπλωμένος σὺν πάντα στὰ πόδια του:

— Ἐπρεπε ὁ ἄνθρωπος, βρε Κανελλή, μοναχὰ σὰ ζήσει ἀρετὰ καὶ σὺν ἀποχτήσῃ τὴν πείρα τῆς ζωῆς, νὰ διαλέγῃ τὸ ἐπάγγελμα πὺν τοῦ ταιριάζει καὶ τὴ γυναικὰ πὺν θὰν τοῦ γίνῃ ἀληθινὰ σύντροφος καὶ ὄχι δεσπότης καὶ τύραννος!...

Κι ὁ Κανελλῆς, ἀλαφροσείνοντας τὴν οὐρὰ του, τοῦδειξε πὺς παραδέχεται τὴ γνώμη του.

(Ακολουθεῖ)

ΜΠΡΟΥΣΣΟΣ

17

Μετὰ τὸ στενὸ τῆς Στρεγγινῆς ἀνεβαίνει πρὸς ἓνα χάνι, ὅπου περὶπου ἀρχίζει ἡ ζώνη τῶν ἐλάτων. Ὁ δρόμος, ἡ καλύτερα τὸ μονοπάτι εἶναι ὡς μονοπάτι ἀρετὰ πλατὺ καὶ ἐφελὸς ὡς στὰ Ἀραποκέφαλα, ὅπου φτάνεις μὲ μισὴν ὥρᾳ κατόπι. Λίγο ἔπειτα, ὅταν ἀρχίζει ὁ κατήφορος πρὸς τὸ Μπρουσσό, πρέπει νὰ ξεκαθαλίξῃς. Στὴν ἀρχὴ ἡ σιρότα ὡς καμὰ ὥρα δρόμο εἶναι ὅτι λένε σὺ ρ ῥ μ α, πᾶει νὰ πῇ πολὺ στενὸ, πατημένο στὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ. Ἀπὸ τὸ ἓνα πλευρὸ ἀνεβαίνει τὸ βουνὸ λιγὰν πλαγιαστό, μὲ τρόπο ὥστε δὲ μπορεῖς περθεῖν νὰ πιαστεῖς, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο κατέβαινε ὀρθόκοφτο ὡς κάτου σὲ ἓνα φάραγγα βαθύ. Ἀνταρξοπατήσεις ἐδῶ, θὰ πέσεις, ὅσο μποροῦν νὰ γρίων, εἰσοσι ἴσως καὶ τριάντα μέτρα, κατακέφιλα ἀπάνω στὸ βράχιο πᾶτο, καὶ πιά δὲν ἔχει νὰ σηκωθεί. Τὴν ἄνω γρεμιὰ ὅμως δὲν τὴν παρατήρησάν τότες στὸν πελάγιο, γιατί ὁ καιρὸς εἶχε ὑγράνει καὶ ὁ φάραγγας καταγνίστηκε ὡς ἀπάνου, ὅμως σὰ γιγαντένιος σωρὸς μπαμπάκι. Ἔτσι τὸ σύρμα τὸ περπάτησεν ὀλότελα ἀμέριμνος, ἐγὼ πὺν ἀπὸ φυσικὸ μου τόσο ζαλιζομαι στὰ ὕψη, ὥστε καὶ σὲ μπαλκόνι ἀψηλούτσικο βγαίνω μὲ δυσανεμία. Μήτε στὸ γυρισμὸ, ὅταν

ὁ καιρὸς εἶταν ξάστερος καὶ τὸ φαράγγι θωρητὸ ὡς στὸν πᾶτο, φρικίασα τόσο ὅσο θὰ περιμένα, γιατί μόλις ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἔρηγκαν βιολτικὲς ματιὲς πρὸς τὸ βάθος, βαδίζοντας μὲ τὸ μάτι στενωμένο πρὸς τὸ ἔδαφος, προσεχτικὸς πὺν καὶ πὺς νὰ πατῶ. Εἶχα ὅμως ὅλη τὴν ὥρα κάπιο ἀίσθημα ὑπόκοφης ἀνησυχίας καὶ σὰ νὰ μὴν εἶταν καλὴ στερεωμένο τὸ ἔδαφος κάτου ἀπὸ τὰ βήματά μου. Σὰ βγήκαμε ἀπὸ τὸ σύρμα — τότες στὸ γυρισμὸ — καὶ φάρδηνε τὸ μονοπάτι, εἶπε ὁ Κώστας: «Τώρα μῆλκμε στὴν ὁδὸς Πανεπιστημίου» καὶ πρόσθεσε ὅμως φάνηκε τὸ χάνι «Νὰ καὶ τοῦ Γιαννίτση».

Τόσο εἶναι στενὸ τὸ σύρμα, ὥστε δυὸ μουλάρια ἀντιμέτωπα ἀδύνατο νὰν τὸ περάσουν, ὄχι δέβαινα φουτωμένα. Ἄν τύχαινε νὰ ἀντικριστοῦν ἐκεῖ μέσα, δὲν ξέρω πὺς θὰ ξέμπλεκαν, γιατί δὲν ὑπάρχει ἀρκετὸς χώρος στροφῆς. Μὰ δὲν ἀντικρίζονται. Τὸ μονοπάτι θρίσκει πολὺ πὺν κοντὰ στὸ Μπρουσσό παρὸς τὸ Ἀγρίνι ἢ καὶ τὴ Μαντάνησα, ὥστε, μὲ τὸ νὰ ξεκινοῦν ὅλοι οἱ ταξιδιώτες ἀπὸ τὰ διὰ τὰ ἄκρα μόλις χαράζει, οἱ Μπρουσσιώτες περνοῦν τὸ σύρμα πολὺ πρὶν φτάνουν ἐκεῖ οἱ Ἀγρινιώτες.

Ὅσο ἐπικίνδυνος κιὰν φαίνεται ὁ δρόμος ἀρτὺς μὲ τὸ τιποτένιο του πλάτος καὶ τὸ πλαγινὸ βάραθρο, δις συγχύματα λείει δὲν τυχάνουν. Τὸ δεκαπεντάβουνοτο ἐκατοντάδες τρέχουν οἱ προσκυνητάδες στὸ πανηγύρι τῆς Παναγίας τῆς Μπρουσσιωτίσσης, μὰ δὲν ἀκούστηκε λείει μήτε ἓνας κερμὰ φορὰ νὰ παραλάττει. Ἐγὼ θὰ δίσταζα νὰ ξαναπερπατήσω τὸ σύρμα, ὥστόσο μὴν γερόντισσα πὺν ἀπάντησα κατόπι στὸν Προστοβὰ μὲ βεβήλωσε πὺς ἐκεῖνη παγαίνει στὸ πανηγύρι ταχτιὰ κάθε χρόνο, καὶ τὸ ἴδιο δίχως ἄλλο κίνουν πολλοὶ μικρομποροὶ. Στους ἀνθρώπους τοὺς ἀναμειμένους σὺν βουνὰ τὰ μονοπάτια, καὶ τὰ πὺν ἀνταρξιστικά, δὲν κάνουν αἰσθησι. Εἶναι ζήτημα πρῶτου καὶ νέβρου, γιατί ἀληθινὰ ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ βαδίσει ἱσορροπῶν ἐντὸς στενότητος γραμμῆς.

Ἐνὰς ἀξιωματικὸς μοῦ διηγήθηκε πὺς μεταβαίνοντας ἀπὸ τὸ Καρπενῆσι πρὸς τὸ Ἀγρίνι, πέρασε τὸ σύρμα μας μὲ τὴν ὁρεινὴν του πυροβολαρχία. Ἀφτὸ γίνεσαι ἴσως ἂν δὲν ἀκολουθοῦν ἀνάξια, μὰ ἐπρόσθεσε καὶ πὺς ὁ ἴδιος πρόβηκε ὅλο τὸ διάστημα καθόλου στὸ ἄλογό του, ἓνα τάχα πολὺ καλὸ ἄλλο. Κάπιο λῆθος ὅμως κάνει, καὶ πρέπει νὰ πέρασε ἀνατολικότερα ἀπὸ τὸ μακρινότερο δρόμο τοῦ Ἀγίου Βλάση, πὺν καθὼς ἀκούω δὲν εἶναι καὶ τόσο ἀπότομος. Ἄν εἶχε πάρει τοῦ Μπρουσσού τὸ δρόμο, τὸ πὺν πιθανὸ, ἴσως δέβαινα, εἶναι πὺς τὸ ἄλλο, μόλις ἐνιωθε τὸν ἄδιο γῶρο πρὸς τὸ φαράγγι, θὰ τρομάζε, καὶ σιγάκι τὸ σύρμα δὲ σηκώνει μὲ τὸ σιγάκι ἀναπόφευγα τὸ ἄλλο θὰ γκρεμισοπακίζονταν κάτου. Ἀφτὸ ἔτιχε μὴν φορὰ σὲ ἓνα παραθεριστικὸ βουνὸ τῆς Ἰντικῆς, τὸ Μομπλέσουρ, βουνὸ πυκνόφυτο. Διάμεσα τοῦ δίσους τρέχουν δρόμοι ἀμαξωτοὶ μὲ μικρὰ ἐπίπεδα γυνωμένα στὰ τέματα, ὅπου πάνε βράδυ οἱ παραθεριστάδες καὶ ἀναβαίνουν. Σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ ἐπίπεδα τὸ βουνὸν πέφτει ὀρθόκοφτο, κατὶ σὰ 250 μέτρα. Ἐκεῖ λοιπὸν μὴν βραδιὰ βγήκε ἓνας Ἀγγλὸς καθάλα. Τὸ ἄλλογό του, ὅμως ἐνίωσε τὸ χάος γύρω, σιγάκι καὶ κώλωσε πὺς δεξιά, ὅπου θέλοντας νὰ ἀποφύγει τὸ βάραθρο ἔδωκε ἓναν πῆδο ἀριστερὰ καὶ τὸν καθάλαρ πῆγε κάτου τὰ 250 μέτρα. Τὸ πρῶτὸ μόλις δρέθησαν μέρη τῶν σκε-

λειτών, γιατί τὰ τοιαύτα πῆραν ἀμέσως μυρουδιά καὶ ξεφάντωσαν μὲ τὰ κατακοματισμένα κορμιά.

Στὸ Μπρουσσὸ φτιάσαμε ἀφοῦ εἶχε σκοτεινιάσει καλὰ, καὶ τὸ στερνὸ κοιὰτι τοῦ δρόμου εἶταν ἀρκετὰ δυσάρεστο. Τὸ μολάρι ἔβλεπε τὴ στράτα του περιφνημὰ μέσα στὸ σκοτάδι, καθὼς καὶ ὁ Κώστας, ὅχι ὅμως ἐγὼ — τὰ μάτια μου δὲν εἶναι δὲ πιά καὶ τόσο καλά — ὥστε τὰ ἀνεβοκατεβάσματα τοῦ μουλαριοῦ μὲ τὶς διαδοχικὰς ἐδραμικὰς ἀνωμαλίες ὅλη τὴν ὥρα μὲ ξάφνιζαν, καὶ εἶμιον ἀναγκασμένος νὰ βασιτεύμαι γερά μὲ τὰ διὰ τὰ χεριαστὸσαμάριμῃτως πέσω πότε μπρούμυτα πότε ἀνάσκελα. Δοκίμασα νὰ περπατήσω, μὰ χειρότερα, γιατί ἀδιάκοπα σκούνταφτα μέσα στὸ σκοτάδι. Ἐπρεπε νὰ εἶχαμε ξεκινήσει πολὺ νωρίτερα ἀπὸ τὴ Μανιάνησα, ὅπως ἤθελε ὁ Κώστας, ὥστε νὰ φτάναμε στὸ Μπρουσσὸ μέρα. Μὲ τέτιον τρόπο τέλος ἤρθαμε ὡς στὴν ἀγορὰ τοῦ χωριοῦ, ἕστερα ἀπὸ κάμποση παλαιπωρία. Ἐκεῖ μὲ περιποιήθηκε φιλόξενα σπῖτι του καὶ μοῦ παραχώρησε θερμὸ καὶ πωστρικὸ στρωσίδι ἕνας καλοκάγαθος χωριανός.

Πρὶν πλαγιαῖσουμε, καθήσαμε, ὁ νοικοκύρης, ἡ γυναίκα του — ποὺ τὴν ἔλεγε, χαϊδεφτικὰ ὑποθέτω, μωρή — καὶ ἐγὼ μπροστὰ σὲ μιὰ κατεδεχάμενη φωτιά καὶ συζητήσαμε τὰ πολιτικὰ τῆς ἡμέρας· ὁ Κώστας, ὄντως νιάπαντρος, κοντὰ στὴ γνώση ἔγινε ἀφαντός. Ἐκεῖ ἔμαθα καὶ τὴν ἱστορία τοῦ λαθραίου καπνοῦ. Ἐγὼ, μοῦ ξήγησε ὁ νοικοκύρης, καπνίζω ἕνα κουτὶ τσιγάρα τὴν ἡμέρα· ἀπὸ μιάμιση δραχμὴ τὸ κουτὶ κάνει 45 δραχμὲς τὸ μήνα, ποὺ θέλεις νὰν τὶς βρῶ; Ἐπειτα τί κακὸ κάνω κανενός; Τοῦ νὰ συμβιβάζει τὰ πράγματα περιορίζοντάς τὸ κίνησμά του δὲν ἔβλεπε τὴν ἀνάγκη, ἀφοῦ πίστεβε στὴ θεωρία πὺς δὲν ἀδικεῖς ἂν καταχρᾷς τὸ κράτος. Ἀπαρῶλλχτὰ τὴν ἴδια ἀρχὴν πρέσβεθε καὶ ἕνας τηλεγραφεστής, παιδικῶς μου φίλος, καὶ συμπαθητής, ποὺ πλέρωνε τὰ χρεὴ του ποὺ λένε τῆς τιμῆς, πᾶει νὰ πεί τοὺς χωτοπαχτικῶς τοὺς χωμοὺς, ἀπὸ τὸ ταμεῖο τοῦ τηλεγραφεῖου. Ὅταν φανερώθηκε τὸ ἔλλειμμα, ἀναγκάστηκε νὰ ἀφτοξοριστεῖ στὰ ξένζ, ἀπὸ ὅπου μὲ παρακάλεσε νὰν τονὲ συντρέω. Πῶς ὅμως μπορῶ, τοῦ ἀπάντησα, ἀφοῦ ἀποδείχτηκες καταχραστής; Ἡ δική του ἀνταπάντηση εἶτανε νόστιμη σὰν τοῦ Μπρουσιώτη. Πιός, εἶπε, ἔχει παρίππων; Ἐγὼ ψιχὴ ποτές μου δὲν καταχράστηκα· ἂν πῆρα χρήματα, τὰ πῆρα ἀπὸ τὸ δημόσιο. Ἡ θεωρία ἀφτὴ δὲν εἶναι ἀγνωστὴ καὶ σ' ἄλλα μέρη τοῦ κόσμου, καὶ ἕνας κοινωνιολόγος, Ἰταλὸς νομίζω, τὴ διατύπωσε ἐπιγραμματικὰ ἔτσι. Δὲ σὲ θεωρεῖ ἔνοχο ὁ νόμος ὅταν καταχρᾷς τὸ δημόσιο· σὲ θεωρεῖ ὅταν πιάνεσαι καταχραστής. Ἄν μάλιστα ὁ σφετερισμὸς εἶναι λαθρεμπορικὸς, ὅχι μονίχα δὲ νομίζεται ἀπὸ μερικὸς ἐπιλήρημος, παρὰ καὶ κόσμος τοῦ τοῦ δ ρ ἄ ν (Θουκ. 1, 5), ὅπως ἄλλοτε τὸ ληστρικὸ ἐπάγγελμα. Στους Κορφοὺς, ὅταν μιὰ φορὰ ρώτησα ἕναν ὀδηγὸ μου τί ἄλλη δουλιὰ κάνει, μοῦ ἀπάντησε φρυσιότατα καὶ καίριομένα «Σὰν τὸν πατέρα μου, λαθρέμπορος».

Τὴν κατόπι ἀβγὴ—24 τοῦ Σποριᾶ—ξημέρωσε χαρὰ θεοῦ, καὶ ἐκεῖ κατὰ τὶς ἑπτὰ ξεκινήσαμε γιὰ τὸ Καρπενήσι. Μόλις προχωρήσαμε ὅμως λίγο δρόμο, ἀπάντησαμε ἕναν παπᾶ — εἶταν ὁ σχολάρχης τοῦ χω-

ριοῦ — ποὺ ἀνέβαινε ἀπὸ τὸ Μοναστήρι, καὶ συλλογίστηκα πὺς καλὴ ἢ ἐφκαιρία νὰ μείνω ἐκεῖ μιὰ σιο μέρες καὶ νὰ δῶ τὴ ζωὴ του. Ρώτησα λοιπὸν τὸ γέροντα ἂν μποροῦσε τὸ Μοναστήρι νὰ μὲ φιλοξενήσει, καὶ σὺ μὲ βεβίωσε μὲ πολλὴ φιλοφρόνηση πὺς καί, ἄλλαξα δρομολόγιο καὶ κατέβηκα ἐκεῖ. Καὶ χαίρουμαι, γιατί ἡ θέα του εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιο ἀπάνταστα μεγαλόπρεπες ποὺ εἶδα στὴ ζωὴ μου. Διπλαρὴ δὲ θυμῶμαι νὰ εἶδα πιο μεγαλόπρεπη, καὶ εἶδα ὅχι λίγες ἀξιοθέατες. Εἶναι χτισμένο στὴν πλαγιά γκρεμοῦ, καὶ βλέπει κάτου πρὸς βαθὺ καταπράσινο φαράγγι μὲ μούρμουρο ρέμα στὰν κάτω, νανουριστικὸ σὰ γιαγιάς τραγοῦδι, καὶ πέρα νότια καὶ βορινὰ βλέπει τὰ Ἀραποκέφαλα καὶ τοὺς γκρεμοὺς τῆς Καλιακούδας μὲ τὰ λαμπιδόμορφα καὶ μεγάλα ἀθάνατα ἔλατα ποὺ σκαρφαλώνουν ὡς στὰ κορφοβούνια ἴσα ἀπάνου. Ἐδῶ φαντάζουμαι φώλιαζαν παλαιὰ οἱ ἀρκούδες καὶ τὰ λιοντάρια τῆς Αἰτωλίας ποὺ μᾶς δηγᾶται ὁ Ἡρόδοτος. Ὅχι πὺς ἡ θέα ἔχει τίποτα πάρα πολὺ ἄγριο, ὅσο κι ἂν εἶναι οἱ γκρεμοὶ ὑπερβολικὰ ἀτότοιμοι, γιατί ἡ πρασιναδα τῆς χαρίζει ἕνα ὕψος πρόσχαρο καὶ γελαστό. Καὶ πρέπει τὸ θέαμα νὰ εἶναι μαγεφτικότερο ἀκόμη ἀπὸ τὸ δρόμο τοῦ Καρπενησιοῦ ποὺ καβαλικεύει, τὸ Μοναστήρι, μὰ ἐγὼ δὲν ἀξιόθηκα νὰν τὰ δῶ δὲν μπορῶ νὰ μὴν τῷχει ἀναποδιά, ἀφοῦ ὁ πρῶτος μας τὸ πρῶτὸ ἔλαχε παπᾶς.

Τὸ χτίριο εἶναι παστρικὸ καὶ καλοσυνγύριστο, τόσο τὸ μέρος τῶν κελλίων ὅσο καὶ ὁ ξενώνας. Καλὸ καὶ ἀφτό, γιατί δὲν εἶναι συνηθισμένο συστατικὸ κάθε μοναστηριοῦ. Στὸ Μέγα Σπήλαιο ὑπάρχει ἕνα μικρὸ σχολιό. Πιὺς εἶδε τέτια λέρα καὶ ἀκαταστασία; Τενεκέδες ἐδῶ, πατσαβούρες ἐκεῖ, καλιόχαρτα, ἀσκούπιστο, παράθεση μαζί καὶ κοιτώνας τοῦ δασκάλου μὲ τὰ βρωμοπουκάμισά του παραταγμένα στους τοίχους σὰν πολεμικὰ σημαῖες παλαιῶν ἀγώνων. Πῆγα νὰν τοῦ δανειστῶ ἕνα χάρτη, καὶ ἀνοιξε τὸ συρτάρι τοῦ γραφεῖου του νὰ ψάξει. Θέ μου, τί εἶταν κείνο; Φανταστήκατε ποτές σας τῆς τρελῆς τὰ μαλλιά; Ἀφτό σᾶς δίνει μιὰ ἰδέα. Μῆτε ὁ δάσκαλος εἶταν καλόγερος. Ἀφτοὶ οἱ ἰδιόρρυθμοι καλογέροι δὲν ἐνοοῦνε σὲ τίποτα φιλότιμο νὰ καταγίνουν. Τὴν κατοικία, τὸ ψωμί, τὸ τυρὶ καὶ τὸ λάδι τους νὰ πορίζονται ἀπὸ τὸ μοναστήρι. Καὶ ἔπειτα κοιτᾶζουν τὶς βιοτικὰς τους δουλιὰς. Μὲ τέτιο σκοπὸ καλογερεύουν καὶ ὅχι ἀπὸ θρησκευτικὸ ἐνθουσιασμό. Μιὰ φορὰ στὴν Κρήτη ρωτοῦσα ἕνα καλογερόπουλο νέφωτο διάφορα γιὰ τὰ μοναστηριακά του περιστατικά, ὅχι μὲ σκοπὸ νὰ τὸν πειράξω, ἀλλὰ ἀθῶα, γιὰ νὰ πληροφορηθῶ. Σὲ μερικὰ μοῦ ἀπάντησε, ἀλλὰ δὲν ἤξερε, καὶ τότε μοῦ εἶπε: «Δὲν γνωρίζω καλά, κύριε, ὅτι ἤρχισα καλογερικὴν ἐργασίαν». Ἔτσι ἐννοοῦν οἱ ἰδιόρρυθμοι τὴν καλογερικὴ—εἶδος μπακαλοσύνης.

(Συνέχεια)

ΛΑΕΣ. ΠΑΛΛΗΣ